

Vēsturnieka Edgara Engīzera viedoklis par Viļa Lāča ielas nosaukuma maiņu Saulkrastos

Pirmkārt – jautājums par to, kuras personas ir gloriificējamās un nostiprināmas sabiedrības piemiņā caur publiskās telpas objektu vai iestāžu nodēvēšanu viņu vārdos, ir nevis vēstures vai cieņas pret viņu lomu kultūras mantojumā, bet valsts ideoloģijas un tai atbilstošās sociālās atmiņas, izpratnes veidošanas – tas ir valsts politikas jautājums.

Otrkārt – nav šaubu par Viļa Lāča paliekošo vietu Latvijas literatūras mantojumā. Tomēr Vilis Lācis nav bijis ievērojams latviešu rakstnieks vien – viņš ir bijis arī redzams politiķis un tikpat neapšaubāma ir viņa loma padomju okupācijas režīma nostiprināšanā un staļinisko represiju veikšanā. Vērtējot viņa godināšanu caur kāda publiska objekta nodēvēšanu viņa vārdā, ir jāvērtē personas darbība kopumā, apskatot ne vien viņa literāros nopelnus, bet arī politisko atbildību. Šajā ziņā nav iespējama Viļa Lāča literārās darbības nodalīšana no Viļa Lāča politiskās darbības. Un šī politiskā darbība, ieņemot augstus atbildīgus amatus padomju okupācijas režīma varas hierarhijā un aktīvi līdzdarbojoties totalitārā režīma represiju, deportāciju realizēšanā, prevalē, domājot par personas nopelniem Latvijas valsts labā, vērtējot tās vārda iemūžināšanu kāda publiskās telpas objekta nosaukumā.

Treškārt - vērtējot kādas publiskās telpas objekta nosaukšanu kādas personas vārdā, tiek vērtēti viņa nopelni valsts labā. Tā tas bijis arī Pētera Radziņa krastmalas un Samnera Velsa ielas gadījumos Rīgā, kas ir vieni no nesenākajiem gadījumiem, kad kāda iela ir nodēvēta politiski nozīmīgu personu vārdos. Manuprāt, šādai pat pieejai būtu jābūt, lemjot par jau esošās, kādas personas vārdā nosauktas ielas pārdēvēšanu. Padomju okupācijas režīmā ļoti liels skaits ar ielām tika nosauktas dažādu politisku un kultūras darbinieku vārdā, kā mērķis bija padomju ideoloģijas nostiprināšana un sava veida padomju varoņu panteona radīšana. Manā ieskatā, demokrātiskas valsts apstākļos šādā veidā godināt kādu personu un stiprināt tās nozīmes izpratni un pozitīvo vērtējumu sabiedrībā ir pieļaujams attiecībā uz personām, kam ir nozīmīga loma demokrātijas stiprināšanā. Cita starpā var minēt, ka savā laikā ne vien viena no centrālajām Rīgas ielām, bet arī Latvijas Valsts Universitāte un arī pagasts, rajons un pilsēta bija nosauktas cita latviešu radošās inteliģences pārstāvja, žurnālista, redaktora un tuva Raiņa līdzgaitnieka Jaunās strāvas aktīvista Pētera Stučkas vārdā, savukārt pēc padomju varas krišanas, ņemot vērā Pētera Stučkas lomu cīņā pret demokrātisku un suverēnu Latviju un sarkanā terora organizēšanā, gan ielas, gan arī universitātes nosaukumi tika mainīti. 1990. gada 25. septembrī ar Augstākās padomes lēmumu Stučkas pilsēta atguva Aizkraukles vārdu, kur debatēs deputāts Jānis Freimanis minēja: “Ja kaut kādu iemeslu dēļ Stučkas nosaukums vairs neatbilst mūsu šīsdienas īstenībai, tātad tas neatbilst.” Manā ieskatā, šāda pieeja ir vērā ņemama arī vērtējot Padomju Latvijas tautas komisāru padomes priekšsēdētājam Vilim Lācim veltītas ielas nosaukuma atbilstību demokrātiskas Latvijas interesēm un sabiedrības saliedēšanā. Radoši pieejot sociālās atmiņas politikas veidošanai, var saskatīt arī paralēles Viļa Lāča un Pētera Stučkas daudzšķautņainajai darbībai vēsturē – gan viens, gan otrs bija redzami latviešu radošās inteliģences pārstāvji, gan aktīvi vērsušies pret demokrātisku Latviju un piedalījušies boļševiku (komunistu) režīma noziegumu veikšanā.

Vērtējot jautājumu par Viļa Lāča ielas nosaukumu Saulkrastos (vai kur citur Latvijā) kopumā, uzskatu, ka pret demokrātiju vērsušos un noziegumus pastrādājušu personu gloriifikācija caur viņu vārdu iemūžināšanu publiskās telpas objektu (tostarp ielu) nosaukumos neatbilst

demokrātiskas valsts un sabiedrības interesēm. Gan kādas publiskas telpas vai objekta nosaukšana par godu kādai personai, gan jau esoša kādu personu glorificējoša vietvārda mainīšana ir politiska izvēle, kas Latvijā ir deleģēta pašvaldībām, tomēr arī pašvaldībai, lemjot par šādiem jautājumiem, ir jāņem vērā Latvijas konstitucionālie pamati, valstiskā kontinuitāte un valsts politika, ciktāl tā ir definēta. Manā ieskatā, ar ielu nosaukumiem vajadzētu glorificēt cilvēkus, kuriem ir nopelni Latvijas valsts labā, nevis tās sagraušanā. Vienlaikus ir jāatzīmē, ka jau esoša nosaukuma maiņa būtu skaidrojama sabiedrībai, izskaidrojot personas daudzšķautņaino lomu Latvijas vēsturē, kur būtisku lomu ieņēma kolaborācija ar padomju okupācijas režīmu un līdzdalība staļinisko represiju, tostarp deportāciju, realizēšanā, tādā veidā novēršot spekulācijas par vēšanos pret viņa literārā mantojuma vietu Latvijas kultūras vēsturē.